

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра філософії та релігієзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 19.10.2017 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

Етика та естетика

(назва дисципліни)

Підготовки бакалавра
(назва освітнього ступеня)

Спеціальності 033 філософія
(шифр і назва спеціальності)

освітньої програми (спеціалізації)
філософія
(шифр і назва спеціальності)

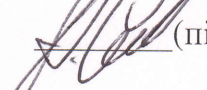
Програма навчальної дисципліни «Етика та естетика» підготовки бакалавра (назва освітнього ступеня), галузі знань 0203 Гуманітарні науки (шифр і назва галузі знань), спеціальності 033 філософія (назва спеціальності), за освітньої програмою філософія (назва освітньої програми)

Розробник: Поляков В.Г., к. філос. н., доцент кафедри філософії та релігієзнавства

Рецензент: Столярчук Н.М., к.ф.н., доцент кафедри естетики

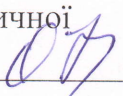
Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

протокол № 1 від 11.09. 2017 р.

Завідувач кафедри: (підпис) (Семенов А.М.) (прізвище, ініціали.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету

протокол № 2 від 12.10. 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (підпис) (О.М. Карпенко) (прізвище, ініціали)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	0203 Гуманітарні науки 033 Філософія	Нормативна
Кількість годин/кредитів 210/7		Рік навчання 3-й
		Семестр 5-ий
		Лекції 42 год.
ІНДЗ: є		Практичні (семінарські) 38 год.
		Лабораторні 0 год.
		Індивідуальні 42 год.
	Самостійна робота 68 год.	
	Консультації 20 год.	
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Змістом навчального курсу «Етика та естетика» є ознайомлення бакалаврів з двома провідними розділами філософії. Перша частина, тобто Етика присвячена розкриттю феноменів моралі, моральності як найважливішого виду життя людини, системи етичних категорій та імперативів. Друга частина курсу, Естетика розглядає чуттєво-споглядальну сторону людського життя і переживання світу.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти мають стати компетентними у таких питаннях:

- знати суть етики, естетики, форми їх головних вчень в історії філософії та культурні епохи, засновників провідних доктрин;
- вміти визначати критерії розрізнення основних етичних і естетичних категорій та формулювати головні імперативні закономірності; пояснювати практичне значення етичного і естетичного виховання людини і особистості.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Етика та естетика» складається з двох змістових модулів, відповідно Етики як першої частини курсу і Естетики як другої частини, які визначаються метою та змістом програми і формами навчальної діяльності, передбачених навчальним планом на вивчення дисципліни протягом семестру. Підсумковою формою контролю є іспит.

Структура навчальної дисципліни «Етика та естетика»
(спеціальність «Філософія», бакалавр, III курс, 42лк + 38пр)

Таблиця 2.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	У тому числі					
		Лек.	Прак.	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Конс.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Змістовий модуль 1. Етика як галузь філософського знання							
Тема 1. Етика – філософська теорія моралі	9	2	2	-	2	3	-
Тема 2. Мораль як соціальний феномен	11	4	2	-	2	3	-
Тема 3. Структура моралі	11	4	2	-	2	3	-
Тема 4. Взаємозв'язок моралі з іншими сферами буття людини	8	-	2	-	2	4	-
Тема 5. Добро і зло як основні етичні поняття	11	4	2	-	2	3	-
Тема 6. Совість – універсальний регулятор життєдіяльності людини	9	2	2	-	2	3	-
Тема 7. Честь і гідність як відображення цінності та значимості особистості	10	2	2	-	2	4	-
Тема 8. Морально-філософський аспект проблеми життя і смерті	8	2	-	-	2	4	-
Тема 9. Смысл життя як вища духовна цінність	9	2	2	-	2	3	-
Тема 10. Щастя як джерело відчуття повноцінності життя	7	-	2	-	2	3	-
Тема 11. Категорії обов'язку, відповідальності та справедливості	8	-	2	-	2	4	-
Тема 12. Моральний вибір – необхідна умова самореалізації особистості	9	2	2	-	2	3	-
Тема 13. Дружба та любов – феномени моральної культури	7	-	2	-	2	3	-
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>137</i>	<i>24</i>	<i>24</i>	<i>0</i>	<i>26</i>	<i>43</i>	<i>0</i>
Змістовий модуль 2. Естетичні форми осмислення дійсності							
Тема 14. Естетика як специфічна сфера наукового знання	10	2	2	-	2	4	-
Тема 15. Естетична діяльність і сфери її прояву	8	2	2	-	2	2	-
Тема 16. Сутність і структура естетичної свідомості	10	4	2	-	2	2	-
Тема 17. Основні естетичні категорії	12	4	2	-	2	4	-
Тема 18. Сутність мистецтва як явища культури	8	2	2	-	2	2	-
Тема 19. Специфіка художнього образу	10	2	2	-	2	4	-
Тема 20. Основні соціальні функції мистецтва	4	-	-	-	2	2	-
Тема 21. Творчість як об'єкт естетичного аналізу	11	2	2	-	2	5	-
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>73</i>	<i>18</i>	<i>14</i>	<i>0</i>	<i>16</i>	<i>25</i>	<i>0</i>
Усього годин	210	42	38	0	42	68	0

Змістовий модуль 1. Етика як галузь філософського знання

Тема 1. Етика – філософська теорія моралі

Етика – наука про мораль. Генезис, історична еволюція понять «етика», «мораль», «моральність». Виникнення етики в системі філософського знання.

Універсальність етичних знань, їх гуманістична спрямованість. Етичні знання як основа інтелектуальної культури особистості та мудрості. Різні рівні та основні джерела етичних знань.

Динамічний характер етичної теорії. Моральні аспекти глобальних проблем сучасності. Осмислення трансформації моральних цінностей українського суспільства. Пошук концептуальних підходів для розв'язання проблем саморозвитку особистості.

Тема 2. Мораль як соціальний феномен

Роль моралі в житті людини і суспільства. Мораль як форма духовно-практичного опанування світу. Оціночно-імперативний статус моралі. Універсальність моральних цінностей.

Єдність та відмінність понять «мораль» і «моральність». Моралізування як прояв догматизму. Ригоризм як різновид формалізму в моралі. Сутність аморалізму.

Таліон і золоте правило моральності. Загальнолюдська і позаконфесійна основа золотого правила моральності. Ідея «рівності» суб'єктів золотого правила. Варіанти тлумачення золотого правила моральності.

Правомірність виокремлення «клітинки» моралі. Амбівалентність байдужості. Необхідність антиномічної основи моралі як детермінанти її розвитку. Основні антиномії в моралі. Суцє і належне в моралі.

Тема 3. Структура моралі

Взаємозумовленість моральної свідомості, моральних відносин і моральної діяльності. Характерні риси моральної свідомості. Раціонально-теоретичний та емоційно-почуттєвий рівень моральної свідомості. Зміст основних елементів моральної свідомості (ідеали, принципи, норми, кодекси, правила поведінки, категорії).

Своєрідність моральних відносин, їх гуманістична основа. Зростання ролі і значення суб'єктивного фактору в сфері моральних відносин. Основні аспекти моральних відносин.

Специфіка моральної діяльності. Поведінка і вчинок як форми виразу моральної діяльності. Вчинок як першоелемент поведінки. Індивідуальне та універсальне у вчинку. Вчинок як діалог і монолог. Проблема співвідношення мотивів і результатів учинку. Моральна оцінка (самооцінка) вчинку. Роль і значення звичок у поведінці людини.

Тема 4. Взаємозв'язок моралі з іншими сферами буття людини

Мораль і релігія як джерела духовності людини. Поняття релігійної моралі, історико-конкретний характер взаємодії релігії та моралі. Основні ідеї «християнської етики». Традиційні та нетрадиційні релігії в сучасному суспільстві, їх вплив на моральну культуру громадян. Моральні аспекти міжрелігійних і міжконфесійних стосунків.

Єдність та відмінність правового та морального регулювання. Суцце і належне в праві і моралі. Особливості моральних і правових норм. Небезпека «схрещення» моралі і права. Свобода і примус у сфері права і моралі. Моральні аспекти поняття злочину. Необхідність подолання морально-правового нігілізму, формування шанобливого ставлення до моралі, права й закону.

Мораль і політика як форми регуляції міжсуб'єктних стосунків. Взаємозумовленість морального добра та політичної ефективності. Принцип «меншого зла» в політичній діяльності. Прояв взаємовпливу моралі та політики за умов тоталітаризму і демократії. Моральні орієнтири української політики на сучасному етапі.

Наука і глобальні проблеми людства. Етичні норми і принципи в науковій творчості. Свобода наукового пошуку і моральна відповідальність учених. Гуманізація науки як перспективи її розвитку.

Співіснування мистецтва і моралі як етична проблема: моралістична концепція мистецтва: імморальна концепція, теорія єдності мистецтва і моралі. Мистецтво та проблеми морального виховання.

Тема 5. Добро і зло як основні етичні поняття

Необхідність пізнання Добра і зла. Добро і Благо. Зміст ідеї Добра. Добро і любов. Добро і доброта. Безкорисливість доброти. Добро як добродіяння (благодіяння). Добро-творчість як життєвий орієнтир. Мужність і витривалість на шляху до Добра. Перешкоди у виборі добра. Необхідність захисту Добра. Ідеали Добра у виховному процесі.

Проблема субстанційності зла. Причини зла у світі. Релігія про походження зла. Підступний характер зла. Основні форми прояву зла (гнів, підлість, хамство, цинізм, лицемірство, заздрість, шахрайство, розпуста,

алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, користолюбство, брехня, лінощі, легковажність тощо). Непередбачувані наслідки зла. Проблема «меншого» і «більшого» зла. Необхідність власного «досвіду зла». Доцільність боротьби зі злом. Персональна відповідальність за усунення зла.

Альтернативні концепції взаємовідношення Добра і зла. Абсолютний і відносний характер Добра і зла. Об'єктивні та суб'єктивні критерії розрізнення Добра і зла. Принцип непротивлення злу насильством. Всеперемагаюча сила Добра. Шляхи Добра і зла в житті людини: проблема вибору. Життєва вартість вибору добра.

Доброта справжня та фальшива (псевдо-доброта). Мотиваційна основа псевдодоброти. Об'єктивні детермінанти необхідності псевдодоброти. Зміст основних форм псевдодоброти.

Тема 6. Совість – універсальний регулятор життєдіяльності людини

Совість як один із головних особистісних регуляторів. Імперативний характер совісті, її світоглядна основа. Вплив моральної самосвідомості людини на зміст і форми прояву совісті. Поняття «чистої совісті». Чуттєве, інтуїтивне, вольове, раціонально-логічне в совісті. Безкомпромісна природа совісті. Суд совісті як механізм морального самоконтролю. Значення голосу сумління у повсякденному житті. Взаємозв'язок совісті та обов'язку.

Важливість і значення почуття сорому в життєдіяльності людини. Духовно-моральна та психофізіологічна основа сорому. Форми виразу сорому. Сором і сором'язливість.

Розкаяння як засіб морального самоочищення. Необхідні передумови (суб'єктивні чинники) розкаяння. Релігійні та світські форми розкаяння. Розкаяння за «чуже зло».

Тема 7. Честь і гідність як відображення цінності та значимості особистості

Історична трансформація понять честі та гідності. Критерії виміру честі та гідності. Честь та гідність як визнання заслуг особистості, вираз шани, авторитету і поваги, як моральне ставлення до самого себе. Перекручене уявлення про честь та гідність. Завоювання репутації, її морально-психологічна основа. Дбайливе ставлення до своєї честі та гідності. Заперечення несправедливої критики, осуду, підозри, клевети, лицемірства, обмови, очорнення і т. ін. Неприпустимість приниження людської гідності. Важливість усвідомлення в юнацькому віці своєї честі та гідності.

Самооцінка як «інструмент» самопізнання, рушійна сила самовиховання. Необхідність усвідомлення загальної і конкретної (часткової)

самооцінки. Основні форми самооцінки, їх практична значимість. Вікова динаміка самооцінки. Детермінанти самоповаги. Самоповага як основа відповідальної діяльності. Негативні наслідки втрати почуття самоповаги. Дієвість самокритики, її спонукальний характер. Поняття «гордості», «гордині», «самолюбства», «себелюбства». Викорінення самозакоханості, зарозумілості, чванливості, пихатості. Самоприниження як ознака моральної інфантильності.

Афоризми, народні прислів'я про честь і гідність.

Тема 8. Морально-філософський аспект проблеми життя і смерті

Своєрідність морально-філософського аспекту проблеми життя і смерті, її особистісний та глобальний характер. Неоціненність і унікальність кожного людського життя. Значення усвідомлення людиною неминучості смерті.

Цінність життя і смерті. Трагізм життя і смисл смерті. Смерть як стимулюючий фактор життя. «Чужа» і «своя» смерть. Індивідуальний характер прояву почуття смерті та його подолання. Соціокультурний зміст страху смерті. Смерть клінічна, біологічна і духовна. Смерть як «мистецтво вмирання». Ставлення до мертвих як показник духовної культури і цінності людського життя. Втрата близької людини як життєва криза. Традиції обряду поховання. Дотримання трауру. Пам'ять про вмерлих. Святість кладовища. Забуті могили.

Право людини на «легку» смерть (проблема евтаназії). Моральні аспекти абортів, штучного зачаття, сурогатного материнства. Етичні проблеми генної інженерії, клонування, трансплантології.

Проблема подолання страху смерті. Потреба людини в самозбереженні та безсмерті. Значення віри в обґрунтуванні безсмертя душі. Філософсько-релігійні концепції безсмертя людської душі. Розмаїття образів потойбічного життя. Пошуки еліксиру безсмертя.

Тема 9. Смисл життя як вища духовна цінність

Поняття сенсу і смислу життя. Об'єктивний і суб'єктивний зміст сенсу життя. Світоглядна основа уявлень про смисл життя. Мета як животворне джерело людського життя. Ієрархія життєвих цінностей. Трансформація системи життєвих цінностей. Сила життєвого оптимізму. Негативні наслідки песимістичного погляду на життя. Самогубство як крайня форма заперечення сенсу життя.

Осмислення особистістю життєвої перспективи. Стратегічна і локальна (ситуативна) мета. Важливість волі й терпіння при досягненні життєвої мети,

подолання життєвих перешкод. Поняття життєвого шляху людини. Роль дитинства в життєвому циклі людини. Формування життєвих установок у підлітковому та юнацькому віці. Кризові періоди підлітково-юнацького віку. Зрілість на життєвому шляху особистості. Необхідність реалізації життєвих планів. Старість як кульмінація життєвого шляху. Старість і самотність.

Життєва програма і життєві плани. Особисті життєві принципи (життєве кредо). Вибір індивідуального способу життя. Моделі розумного життєтворення і деформованих форм життя. Віра у життєвий успіх. Реалізація потенціалу власних можливостей у процесі життєтворення. Життєвий шлях і доля людини. Волонтаристичне і фаталістичне розуміння долі. «Обличчя» долі. Можливості людини творити свою долю. Значення усвідомлення плинності життя й незворотності життєвого шляху.

Тема 10. Щастя як джерело відчуття повноцінності життя

Об'єктивні передумови та суб'єктивні чинники щастя. Неможливість теоретичних схем загального щастя. Індивідуальне розуміння і суб'єктивне відчуття щастя. Чуттєво-емоційна природа щастя. Життєвий успіх (життєві задоволення) і щастя.

Відносність понять «щастя» і «нещастя». Метаморфози радості і страждання як передумови щастя і нещастя. Ідея неминучості щастя однієї людини за рахунок нещастя іншої. Згубні наслідки невіри у щастя. Внутрішня готовність до втрати відчуття щастя. Вміння переносити нещастя.

Зміна уявлень про щастя впродовж життя. Фізичне і духовне (моральне) здоров'я людини як джерело щастя. Важливість задоволення матеріальних і духовних потреб. Професійна діяльність і щастя. Щастя спілкування, дружби, кохання, сім'ї. Вміння дорожити щастям, бути щасливими за несприятливих умов життя, радіти незначним успіхам. Утопічні уявлення про щастя. Спотворене уявлення та відчуття щастя (споживацтво, хабарництво, злочинство, шахрайство, наркоманія, алкоголізм і т. ін.). Заздрість, злість, ревність як перешкода щастю. Спогади про щасливі моменти життя.

Тема 11. Категорії обов'язку, відповідальності та справедливості

Єдність обов'язку й совісті. Суцце і належне в обов'язку. Переконавання людини і обов'язок. Імперативність обов'язку (І. Кант). Обов'язок і самопримус. Своєкорисливий інтерес і обов'язок. Обов'язок і проблема морального вибору. Обов'язок, повинність і слухняність. Векторна спрямованість обов'язку. Обов'язок і формування волі та моральних якостей.

Відповідальність перед іншими та собою. Міра відповідальності та моральна самосвідомість (характер) людини. Відповідальність і передбачення наслідків своїх учинків. Можливість і необхідність уникнення відповідальності. Відповідальність за власну бездіяльність, за свій духовно-моральний потенціал. Принцип «рівної відповідальності». Проблема спільної (колективної) відповідальності. Усвідомлення відповідальності – необхідна умова саморозвитку особистості.

Ідея справедливості в історії філософсько-етичної думки. Зумовленість етичного змісту справедливості економічною, політичною, правовою сферами буття. «Відплатна» справедливість, її історична обмеженість. Суть і зміст зрівняльної та пропорційно-розподільчої справедливості. Пошук критеріїв справедливості. Несправедливість як антипод моральності.

Тема 12. Моральний вибір – необхідна умова самореалізації особистості

Моральна свобода та необхідність, фаталізм і волюнтаризм. Свобода як характеристика соціального статусу особистості (економічна, політична, громадянська свобода); як почуття психологічної незалежності (самостійність, автономність, свавілля). Моральна свобода як об'єктивна можливість вибору і суб'єктивна здатність вибирати, діяти за внутрішніми переконаннями з почуттям обов'язку й совісті. Рівні моральної свободи: від зовнішнього примусу до внутрішніх переконань і волевиявлення.

Світоглядна основа морального вибору. Відображення в моральному виборі досвіду людини. Аспекти морального вибору: вибір учинків і вибір поведінки (життєвого шляху). Різні умови морального вибору: від абсолютної визначеності до повної невизначеності. Роль і місце ризику в моральному виборі. Компроміс в процесі морального вибору.

Оптимальний вибір засобів при досягненні мети. Можливі наслідки невідповідності мети і засобів. Суть принципу «мета виправдовує засоби». Доцільність використання сумнівних в моральному відношенні засобів заради досягнення благородної мети. Відповідальність за досягнення поставленої мети та зроблений моральний вибір.

Тема 13. Дружба та любов – феномени моральної культури

Дружба як предмет філософсько-етичного аналізу. Соціально-історична зумовленість дружби. Трансформація ідеалу дружби. Особливості прояву дружби в урбанізованому суспільстві.

Вибірковий, індивідуальний характер дружби. Основні норми регуляції дружніх стосунків: взаємоповага, чесність, доброзичливість, довіра, безкорисливість і т. п. Вік і Дружба. Дружба як терапія самотності.

Любов – вершина моральної культури особистості. Смысл любові. Краса, сила і мудрість любові. Вічне та нове в любові. Придбання та втрати в любові. Неподільність духовного і чуттєвого в любові. Відмінність любові від захопленості. Любов без взаємності. Наслідки «любовної сліпоти». Любов і доля людини. Любов і ненависть. Трагедії любові. Любов і рівність.

Багатоаспектний характер прояву любові: любов до Бога, любов до ближнього, любов до життя; любов до істини, справедливості; любов до природи, тварин; любов до професії; любов до Батьківщини, рідного краю; любов до влади і т. п.

Змістовий модуль 2. Естетичні форми осмислення дійсності

Тема 14. Естетика як специфічна сфера наукового знання

Естетика – наука про сутність естетичного в дійсності, про закони і сфери прояву естетичної діяльності, специфіку і структуру естетичної свідомості. Змінювання предмету естетики в процесі розвитку суспільно-історичної практики.

Зв'язок естетики з іншими науками – філософією, етикою, педагогікою, психологією, соціологією. Місце естетики в системі наук про мистецтво.

Творчий характер естетики. Завдання естетики в розвитку духовної культури суспільства, формування творчої особистості. Значення курсу естетики в системі вищої школи.

Тема 15. Естетична діяльність і сфери її прояву

Історичний характер праці і діалектика прояву його естетичної сутності. Подолання відчуження – необхідна умова естетичного розвитку праці. Науково-технічні досягнення людства і естетична творчість у сфері виробництва. Дизайн у сучасному виробництві.

Гармонія суспільних відносин. Вплив діяльності людини на суспільний механізм.

Краса речей. Краса і мода. Залежність організації побуту від естетичних саків і потреб людини. Естетика поведінки.

Естетична цінність творів мистецтва, їх роль у задоволенні естетичних потреб людини і суспільства.

Тема 16. Сутність і структура естетичної свідомості

Взаємозумовленість і взаємопроникнення естетичної свідомості та естетичної діяльності. Основні елементи естетичної свідомості.

Естетичний ідеал як уява про досконалість людини, предмету, процесу або явища. Абсолютне та відносне в естетичному ідеалі.

Зв'язок естетичного почуття із практичною діяльністю та пізнанням. Біологічні та соціальні передумови формування естетичного почуття. Загальнолюдське, суспільне та індивідуальне в естетичному почутті. Форми прояву естетичного почуття. Проблема виховання та самовиховання естетичного почуття.

Природа естетичного смаку; його залежність від характеру соціальних відносин, традицій, звичаїв, індивідуального досвіду та світогляду людини. Поняття хорошого (розвиненого) та поганого (нерозвиненого) естетичного смаку. Формування естетичного смаку: пошуки та проблеми.

Естетичні оцінки як специфічні судження про явища природи, суспільства, людського життя, твори мистецтва, предмети і т. п. Місце і роль естетичних оцінок у життєдіяльності людини.

Тема 17. Основні естетичні категорії

Розвиток і розширення категоріального апарату естетики. Основні категорії сучасної естетичної теорії та їх класифікація.

Історична змінюваність уявлень про прекрасне. Прекрасне та естетичний ідеал. Суб'єктивний момент в оцінках прекрасного. Різноманіття форм прояву прекрасного. Прекрасне, красиве та краса. Прекрасне як вираз єдності змісту і форми, міри, гармонії, досконалості, свободи, доцільності, творчості. Потворне як антипод прекрасного та виразу зла.

Історичний характер трагічного. Діалектика необхідності та випадковості, старого і нового у трагічному. Трагічне та естетичний ідеал. Трагічний характер соціальних катаклізмів ХІХ-ХХ століття. Особливості трагічних колізій в сучасну епоху. Трагедія як мистецький жанр.

Комічне – специфічне осмислення суперечностей дійсності. Комічне як вираз конфлікту. Історичні передумови виникнення та розвитку комічного. Роль комічного в житті людини та суспільства. Почуття гумору. Різноманіття комічного в дійсності. Комічне в мистецтві. Форми прояву комічного (гумор, сатира, іронія, сарказм та ін.). Комедія як жанр мистецтва. Історичний розвиток форм комедії. Трагікомедія.

Тема 18. Сутність мистецтва як явища культури

Природа мистецтва. Художня творчість як специфічний вид естетичної діяльності. Умовність та образотворче мислення у мистецтві. Виникнення і розвиток мистецтва як відображення духовного становлення людини. Закономірності історії мистецтва. Місце та роль художника в суспільстві.

Наукове і художнє пізнання. Мистецтво та філософія. Мистецтво та мораль. Мистецтво та релігія. Вплив науково-технічних досягнень на розвиток мистецтва. Діалектика національного та загальнолюдського в мистецтві.

Тема 19. Специфіка художнього образу

Художній образ як специфічна форма відображення дійсності в мистецтві. Діалектика об'єктивного та суб'єктивного, типового та індивідуального, раціонального й емоційного в художньому образі. Загальні та специфічні риси художнього образу в різних видах і жанрах мистецтва.

Обумовленість художньої форми змістом. Специфіка змісту в різних видах і жанрах мистецтва. Багатозначність змісту художнього образу. Художня форма як цілісна структура. Взаємозв'язок елементів художньої форми. Історична ретроспектива художньої форми в різних видах і жанрах мистецтва. Єдність і суперечність, відповідність та невідповідність змісту та форми. Єдність змісту та форми як один із критеріїв художності.

Місце та значення композиції в творі мистецтва. Соціально-історична обумовленість ідейно-тематичного змісту в мистецтві.

Уявлення в процесі сприйняття творів мистецтва. Інтерпретація твору мистецтва в залежності від змінення соціально-історичних умов та естетичних смаків. Індивідуально-творчий момент в процесі сприйняття художнього образу.

Тема 20. Основні соціальні функції мистецтва

Художня комунікація як засіб встановлення духовного зв'язку між людьми різних національностей, суспільств, епох, культур і цивілізацій. Специфіка комунікації між художником та глядачем.

Психологічна основа пізнавально-евристичної функції. Роль фантазії та уявлення у сприйнятті творів мистецтва.

Художня цілісність і диференційованість різних видів і жанрів мистецтва, особливість їх впливу на внутрішній світ людини. Підготовленість естетичного суб'єкту до сприйняття творів мистецтва. Мистецтво як засіб виявлення та формування творчих здібностей людини.

Тема 21. Творчість як об'єкт естетичного аналізу

Альтернативні точки зору (погляди) на творчий процес. Форми (види) творчої діяльності. «Творча» та «нетворча» діяльність. Роль і значення соціальних та біологічних факторів у творчому процесі.

Задум і результат. Інтелектуальне та чуттєво-емоційне у творчості.

Художня творчість як вид естетичної діяльності. Витоки обдарованості. Виявлення творчих здібностей. Обдарованість людини та її вік. Особистість митця в творчому процесі. Значення художнього уявлення, натхнення та інтуїції в творчій діяльності. Праця та «муки» творчості. Традиції та їх значення в творчості. Традиції та новаторство.

Шляхи формування творчого потенціалу людини.

4. Теми і плани семінарських занять

Змістовий модуль 1. Етика як галузь філософського знання

Тема 1. Етика – філософська теорія моралі

1. Предмет етики. Актуальність етичних проблем.
2. Специфіка етичного знання.
3. Проблеми і завдання етики на сучасному етапі.

Тема 2. Мораль як соціальний феномен

1. Мораль та особливості її прояву.
2. Поняття моралі, моральності та аморалізму.
3. Золоте правило моральності.
4. Антиномічна основа моралі.

Тема 3. Структура моралі

1. Основні елементи моральної свідомості.
2. Багатоаспектний характер моральних відносин.
3. Особливості моральної діяльності.

Тема 4. Взаємозв'язок моралі з іншими сферами буття людини

1. Поняття про сфери буття людини (тілесну, свідому, соціальну, духовну).
2. Взаємозв'язок моралі та релігії.
3. Взаємозв'язок моралі з мистецтвом і наукою.
4. Взаємозв'язок моралі з виробництвом, економікою і політикою.

Тема 5. Добро і зло як основні етичні поняття

1. Добро як пріоритетна моральна цінність.
2. Зло, його походження і сутність.
3. Концепції взаємовідношення добра і зла.
4. Форми прояву псевдодобра.

Тема 6. Свіість – універсальний регулятор життя людини

1. Імперативний характер свіість, її світоглядна основа
2. Моральна та психофізіологічна основа сорому.
3. Розкаяння як засіб морального самоочищення.

Тема 7. Честь і гідність як відображення цінності та значимості особистості

1. Відносна самостійність понять честі та гідності.
2. Нероздільна єдність понять честі та гідності
3. Роль самооцінки, самоповаги і самокритики у формуванні честі та гідності.

Тема 8. Морально-філософський аспект проблеми життя і смерті

1. Життя як морально-філософська проблема.
2. Цінність і трагізм життя і смерті людини.
3. Проблема подолання страху смерті.
4. Моральні аспекти соціальних і науково-технічних проблем життя і смерті.

Тема 9. Смісл життя як вища духовна цінність

1. Поняття сенсу і смислу життя.
2. Осмислення особистістю життєвої перспективи.
3. Особисті життєві принципи і життєві плани.
4. Можливості людини творити власну долю

Тема 10. Щастя – джерело відчуття повноцінності життя

1. Поняття щастя і його різновиди.
2. Діалектика щастя і нещастя.
3. Можливість досягнення щастя.

Тема 11. Категорії обов'язку, відповідальності та справедливості

1. Етична категорія обов'язку.
2. Етична категорія відповідальності
3. Етична категорія справедливості.
4. Взаємозв'язок категорій обов'язку, відповідальності та справедливості.

Тема 12. Моральний вибір – необхідна умова самореалізації особистості

1. Поняття свободи і необхідності в ситуації морального вибору.
2. Сутність морального вибору.
3. Проблема співвідношення мети і засобів у моральному виборі.

Тема 13. Дружба та любов – феномени моральної культури

1. Тема дружби в історії філософії та культури.
2. Роль дружби в моральному розвитку особистості.
3. Любов як моральна цінність.
4. Різноманітність форм прояву любові.

Література (за модулем 1)

а) навчальна

Етика: Навч. посібник / В.О. Лозовой. М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.;

- За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
- Вознюк Н.М. Практикум з етики. – К.: НАУ, 2003.
- Вознюк Н. Етика. – К.: ЦНЛ, 2007.
- Малахов В.А. Етика. – К.: Либідь, 1997.
- Малахов В. Етика. – К. Либідь, 2000.
- Тофтул М.Г. Етика: підручник. – 2-е вид., випр. і доповн. – К.: ВЦ Академія, 2011. – 440 с.
- б) довідкова*
- УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія [Текст]: енциклопедія / Авт. текстів і пер. Б. Антоняк, Ю. Антоняк, Н. Бічуя та ін.; координатор проекту А. Павлишин; кер. проекту О. Коваль; ред. рада М.В. Попович (голова), І. Дзюба, Н. Корнієнко та ін. – К.: Вид-во «Ірина», 1999.
- Філософський енциклопедичний словник [Текст]: енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; гол. ред. В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
- Філософський словник [Текст]: словник / За ред. чл.-кор. АН СРСР, акад. АН УРСР В. І. Шинкарука. – 2-е вид., перер. і доповн. – К.: Гол. редакція УРЕ, 1986. – 800 с.
- Философский энциклопедический словарь [Текст]: словарь / Ред. коллегия С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Огли, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: «Сов. энциклопедия», 1989. – 815 с.
- Философская энциклопедия [Текст]: энциклопедия / Ред. коллегия В.Ф. Асмус, Л.Ф. Денисова, М.Т. Иовчук и др.; гл. ред. Ф.В. Константинов. – В 5-ти т. – М.: «Сов. энциклопедия», 1960-1970.
- в) додаткова*
- Аболіна Т.Г., Єфименко В.В., Лінчук О.М. Етика: Навчальний посібник для студентів гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 1992.
- Аррес Ф. Человек перед лицом смерти. – М.: Прогресс, 1992.
- Бердяев Н.А. О назначении человека. – М.: Мысль. 1993.
- Бердяев Н.А. О самоубийстве. – М.: Политиздат. 1992.
- Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – К., 1993.
- Достоевский Ф.М. Дневник писателя: В 30 т. – Л., 1981-1984. - Т.24.
- Жизнь после смерти. – М., 1991.
- Зеленкова И.Л., Беяева Е.В. Этика: Учебное пособие и практикум, – Минск, 1998.
- Каган Л.Н. Зло. – Екатеринбург, 1992.
- Карнеги Д. Як здобувати друзів і впливати на людей. – К., 1993.
- Кониський Г. Етика або філософська мораль. – К., 1997.

- Кравченко С.М., Костицький М.В. Екологічна етика і психологія людини, - Львів, 1992.
- Левицька О.Л. Моральний розвиток особи. - К., 1990.
- Лихачова С. Школа етикета: поучения на всякий случай. - СПб, 1999.
- Лук М.І. Етичні ідеї у філософії України (19-поч. 20ст.). -К.. 1993.
- Макаренко А.С. Про виховання. - К., 1979.
- Мир и эрос: Онтология философских текстов о любви. - М., 1991.
- Нечуй-Левицький І.С. Світогляд українського народу: ескіз української міфології. - К., 1992.
- Ницше Ф. По ту сторону добра и зла : В 2 т. - СПб., 1990. - Т. 2.
- Осовская М. Рыцарь и буржуа. Исследования по истории морали. - М., 1987.
- Платон. Законы : В 3 т. - М., 1972. - Т.3.
- Руссо Ж.-Ж. Письма о морали: В 2 т. - М., 1981. - Т.2.
- Сабиров Й.Ш. Два лика зла. - М., 1992.
- Скрипник А.П. Моральное зло в истории этики и культуры. - М., 1992.
- Скуратівський В,Т. Етносоціальна культура як саморегулююча система. – К., 1993.
- Соловьев В.С. Оправдание добра: В 2 т. – М., 1988. – Т. 1.
- Степаненко В.Ф. Етика в проблемних і аналітичних задачах. - К, 1998.
- Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. -К., 1983.
- Толстой Л.Н. Дневники: В 22 т. - М., 1985. - Т.21.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. — М., 1990.
- Фрейд З. Тотем и табу: Психология первобытной культуры и религии. - М. - СШ., 1923.
- Фромм З. Анатомия человеческой деструктивности. - М., 1994.
- Фромм З, Психоанализ и этика. -М., 1993.
- Хамитов Н.В. Философия одиночества: Одиночество женское и мужское. -К., 1995.
- Швейцер А. Благоговение перед жизнью. - М., 1992.
- Шопенгауэр А. Афоризмы и максимы. - Л., 1991.
- Ягер Д. Деловой этикет: Как выжить и преуспеть в мире бизнеса. - М., 1997.

Змістовий модуль 2. Естетичні форми осмислення дійсності

Тема 14. Естетика як специфічна сфера наукового знання

1. Естетика в системі наукового знання.
2. Змінювання предмету естетики в процесі розвитку суспільно-історичної практики.
3. Завдання естетики в розвитку духовної культури суспільства.

4. Актуальність естетичних проблем сучасного світу.

Тема 15. Естетична діяльність і сфери її прояву

1. Особливості естетичної діяльності.
2. Естетичне начало у сфері трудової діяльності.
3. Природа як об'єкт естетичної діяльності.
4. Естетика людської поведінки та людських стосунків.

Тема 16. Сутність і структура естетичної свідомості

1. Сутність естетичної свідомості та її складові елементи.
2. Особливості прояву естетичного ідеалу.
3. Естетичні вчення і теорії.
4. Взаємозв'язок естетичного почуття, естетичного смаку та естетичної оцінки.

Тема 17. Основні естетичні категорії

1. Статус категорій естетики. Категорія «естетичне».
2. Категорії «прекрасне» і «потворне».
3. Категорія «трагічне» та її основні форми.
4. Категорія «комічне» та інші естетичні категорії.

Тема 18. Сутність мистецтва як явища культури

1. Мистецтво в культурно-історичному просторі.
2. Виникнення і розвиток мистецтва як відображення процесу духовного становлення людини.
3. Взаємозв'язок мистецтва з іншими сферами духовного буття людини.
4. Місце та роль художника в суспільстві.

Тема 19. Специфіка художнього образу

1. Особливості художньо-образного переживання дійсності.
2. Проблема змісту і форми в мистецтві.
3. Особливості художнього твору.
4. Розуміння і сприйняття образної специфіки мистецтва.

Тема 20. Основні соціальні функції мистецтва

1. Художня комунікація як засіб встановлення духовного зв'язку людей.
2. Роль фантазії та уявлення у сприйнятті творів мистецтва.
3. Мистецтво як засіб виявлення та формування творчих здібностей людини.
4. Значення мистецтва у сучасному світі.

Тема 21. Творчість як об'єкт естетичного аналізу

1. Форми (види) творчої діяльності. «Творча» та «нетворча» діяльність.
2. Задум і результат. Інтелектуальне та чуттєво-емоційне у творчості.
3. Художня творчість як вид естетичної діяльності.
4. Традиції та їх значення в творчості. Традиції та новаторство.

Література (за модулем 2)

а) навчальна

- Естетика: Підручник для ст-тів гуманіст. спец. ВНЗ / Л.Т. Левчук, В.І. Панченко, О.І. Оніщенко та ін.; заг. ред. Л.Т. Левчук. – 2-ге вид., допов. і перероблене. – К.: Вища шк., 2005. – 431 с.
- Киященко Н.И. Эстетика – философская наука. – М. – СПб. – Київ, 2005. – 592 с.
- Естетика : Навч. посіб./ В.О. Лозовий, М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова та ін. – К.: «Юрінком Інтер», 2003. – 208 с.

б) довідкова

- УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія [Текст]: енциклопедія / Авт. текстів і пер. Б. Антоняк, Ю. Антоняк, Н. Бічуя та ін.; координатор проекту А. Павлишин; кер. проекту О. Коваль; ред. рада М.В. Попович (голова), І. Дзюба, Н. Корнієнко та ін. – К.: Вид-во «Ірина», 1999.
- Філософський енциклопедичний словник [Текст]: енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; гол. ред. В. І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
- Філософський словник [Текст]: словник / За ред. чл.-кор. АН СРСР, акад. АН УРСР В. І. Шинкарука. – 2-е вид., перер. і доповн. – К.: Гол. редакція УРЕ, 1986. – 800 с.
- Философский энциклопедический словарь [Текст]: словарь / Ред. коллегия С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Огли, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: «Сов. энциклопедия», 1989. – 815 с.
- Философская энциклопедия [Текст]: энциклопедия / Ред. коллегия В.Ф. Асмус, Л.Ф. Денисова, М.Т. Иовчук и др.; гл. ред. Ф.В. Константинов. – В 5-ти т. – М.: «Сов. энциклопедия», 1960-1970.

в) додаткова

- Азаров Ю. Мистецтво виховання. - К., 1985.
- Арістотель. Поетика. – К., 1967.
- Афанасьев Ю.Л. Проблема прекрасного та науковий пошук Йогана Кеплера. – Рівне, 1992.
- Бальзак О. Думки про мистецтво. – К., 1981.
- Бергсон А. Сміх Нарис про значення комічного. – К., 1994. – 166 с.
- Борев Ю.Б. Эстетика. – М., 1988.
- Бровко М.М. Активність мистецтва в культурно-історичному процесі. – К., 1995.
- Віхи в історії античної естетики. – К., 1988.
- Гадамер Г.Г. Герменевтика і поетика. – К., 2001.

- Гегель Г.В.Ф. Естетика: В 4-х т. – М., 1968.
- Глюксман А. Одинадцята заповідь. – К., 1994. – С. 181– 270.
- Гройс.Б. Коментарии к искусству. – М., 2003.
- Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці. – К., 1970. – Т.2.
- Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. – Львів, 2004.
- Ильин Й. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – М., 1996.
- Искусство в ситуации смены циклов. – М., 2000.
- Канарский А.С. Диалектика эстетического процесса: диалектика эстетического как теория чувственного познания. – К., 1979.
- Лисий І.Я., Мазепа В.І. Національні виміри художньої культури // Феномен української культури. Методологічні засади осмислення. – К., 1996.
- Личковах В.А. Леверюонівська думка авангарду // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 9. – С. 37 – 52.
- Лосев А.Ф. Естетика Возрождения. – М., 1978.
- Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. – К., 2001.
- Сантаяна Дж. Витлумачення поезії та релігії. – Львів, 2003.
- Сєдикова О. Постмодернізм: засвоєння відчуження // Дух і Літера. 1997, – №1-2. – 377с.
- Юхимик Ю.В. Мімезис: естетико-мистецтвознавчий аналіз засадничого принципу класичного мистецтва. – К., 2005.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Антична етика.
2. Епікурейський ідеал щастя.
3. Кінізм і цинізм.
4. Християнська етика Середньовіччя.
5. Буддизм, християнство та іслам про людину і сенс її життя.
6. Цінності гуманізму епохи Відродження.
7. Проблема ідеалу в етиці Нового часу.
8. Ідеал щастя в західноєвропейській етиці.
9. Проблема людини в етиці ХХ століття.
10. Етика персоналізму.
11. Етика екзистенціалізму.
12. Проблеми етики у фрейдизмі та неофрейдизмі.
13. Мораль часів античності: Давня Греція і Давній Рим.
14. Мораль релігійна і світська – епоха Середньовіччя.
15. Кодекс лицарської честі – реалізм чи романтизм?

16. Мораль епохи Реформації.
17. Бюргерський моральний зразок і його еволюція.
18. Моральнісні колізії ХХ ст.
19. Природа людини і специфіка морального способу освоєння світу.
20. Унікальність моралі як соціального регулятора.
21. Табуїстична мораль родового суспільства та її міфо-ритуальне обґрунтування.
22. Розвиток моралі: від таліону “життя за життя” до “золотого правила моральності” у період розкладу родового суспільства.
23. Від звичая до становлення універсальних норм і критеріїв моралі.
24. Індивідуальні та соціальні виміри моралі.
25. Моральна норма та моральні кодекси в культурному досвіді людства.
26. Проблема ідеалу в моралі та мистецтві.
27. Співвідношення понять моральної свідомості з категоріями етики.
28. Суше і належне як підґрунтя формування обов’язку.
29. Етос, мораль, моральність – їх взаємовідношення.
30. Етичне обґрунтування обов’язку.
31. Совість як центральний чинник моральної самосвідомості людини.
32. Моральний зміст покаяння та його значення.
33. Тлумачення совісті в сучасній моральній літературі та етиці.
34. Честь і гідність в морально-психологічному вимірі.
35. Історичні зміни поняття гідності людини.
36. Екзистенційні проблеми моральності: сенс життя, ставлення до смерті, щастя і нещастя.
37. Кохання як стимул до саморозвитку в світовій літературі.
38. Нірвана як сенс життя в філософсько-етичному світогляді Стародавньої Індії.
39. Моральна чесність як необхідна умова виживання суспільства.
40. Мораль і законодавче право: їх відношення і розвиток.
41. Характеристика співвідношення законності та справедливості.
42. Справедливість і рівність: проблема відношення і реалізації.
43. Проблематика історичної справедливості з точки зору морального світобачення та етики.
44. Справедливість та смертна кара.
45. “Непротівлення злу насильством” і “любов до ближнього”: утопія чи реальність?
46. Соціальне зло як фактор морального прогресу.
47. Проблема морального компромісу та умови його застосування.
48. Етика непротівлення злу насильством.

49. Смертна кара – добро чи зло для суспільства?
50. Основні характерні ознаки морального вибору, морального наміру і моральної спонуки.
51. Основні напрямки поступального руху людства до свободи.
52. Взаємозв'язок морального вибору, діяльності та безсмертя людини.
53. Доля (фатум) і співвідношення з нею свободи волі.
54. Свобода “для” та свобода “від”: їх особливості.
55. Евтаназія в релігійній свідомості: милосердя чи смертний гріх?
56. Моральні та правові аспекти смертної кари.
57. Моральні проблеми евтаназії: гуманність і лікарський обов'язок.
58. Етичні та юридичні проблеми трансплантації органів.
59. Лікарська таємниця і лікарська етика: проблеми взаємодії.
60. Етичні проблеми генної інженерії і клонування людини.
61. Місце естетики в системі філософських наук.
62. Мистецтво як феномен культури.
63. Співвідношення Мистецтва і Науки.
64. Мистецтво і світові релігії.
65. Історія естетики в контексті сучасності.
66. Проблема людського існування в естетичному вимірі.
67. Пошуки прекрасного: ретроспективний погляд.
68. Давньоєгипетське розуміння краси.
69. Краса людини в мистецтві давніх греків.
70. Давньогрецька трагедія як мистецький феномен.
71. Театр і його роль в античній культурі.
72. Мистецтво Давнього Риму.
73. Художній простір Західноєвропейського середньовіччя.
74. Іконопис: його символіка і значення.
75. Особливості Візантійського мистецтва.
76. Середньовічна народна культура.
77. Естетика лицарської культури.
78. Християнський художній ідеал і реалії життя середньовічної людини.
79. Мистецтво давньої Русі.
80. Шедеври італійського Ренесансу.
81. Естетика німецького Відродження.
82. Особливості голландського Ренесансу.
83. Жіночий образ в живопису Відродження.
84. Маньєризм як художній напрямок.
85. Образ людини в мистецтві Бароко.
86. Сентименталізм в художній літературі.

87. Естетика класицизму.
88. Осягнення краси в постімпресіонізмі.
89. Художній світ живопису Рембрандта.
90. Імпресіонізм в контексті ХХ століття.
91. Особливості реалістичного світовідчуття.
92. Художня мова символізму.
93. Естетика романтизму.
94. Сюрреалістична інтерпретація світу.
95. Парадокси абстрактного живопису.
96. Специфіка художнього світосприйняття українців.
97. Елітарна художня культура.
98. Натуралізм в мистецтві технократичної цивілізації.
99. Проблема формування естетичного смаку.
100. Ерос і художня творчість.
101. Проблема смерті і безсмертя в художній культурі.
102. Тема кохання в літературі (кіно, театрі і т. п.).
103. Мистецтво майбутнього: чи можливе воно сьогодні.
104. Художні традиції індійської культури.
105. Естетика Китаю.
106. Трагічне в мистецтві.
107. Комічне в художній літературі.
108. Моральний аспект мистецтва.
109. Історія архітектурних стилевих форм.
110. Роль скульптури в художній культурі.
111. Осягнення краси в музиці.
112. Художня література як вид мистецтва.
113. Роль кіно в культурі ХХ століття.
114. Естетика постмодернізму.
115. Проблема інтерпретації художнього тексту.
116. Мистецтво ікебани.
117. Мистецтво як гра і гра як мистецтво.
118. Рок-музика в сучасній культурі.
119. Естетика Платона.
120. Естетичне вчення Арістотеля.
121. Естетична проблематика німецької класичної філософії.
122. Естетичні погляди С. К'єркегора.
123. Естетика авангардизму.
124. Вчення про катарсис в історії естетики.
125. Естетичні погляди М. Гайдегера.

126. Естетика Г.В.Ф. Гегеля.
127. Мистецтво свідоме і несвідоме.
128. Інформаційна естетика.
129. Мода як естетичний феномен.
130. Простір і час в мистецтві.
131. Телебачення як феномен художньої культури.
132. Роль І. Канта в розробці естетичних проблем.
133. Українська естетика ХХ століття.
134. Видова специфіка мистецтва.
135. Особливості мистецтва Бароко.
136. Теорії творчості та його визначення.
137. Структурні елементи творчості.
138. Види художньої творчості.
139. Поняття «художник» і особливості творчої особистості.
140. Специфіка творчого процесу.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Програмою курсу передбачається обов'язкове індивідуальне науково-дослідне завдання, яке виконується на основі засвоєння певного змістового модулю або змісту навчального курсу в цілому. Основна мета завдання полягає у систематизації, закріпленні, поглибленні теоретичних знань із курсу та застосування їх при вирішенні конкретних дослідницьких задач. Автор має продемонструвати рівень своєї фахової підготовки. Ерудиції, а також володіння методикою і методологією філософського дослідження. Виконання завдання покликане сприяти підвищенню рівня інтелектуальної та дослідницької культури, більш глибокому осмисленню найістотніших проблем розвитку сучасної релігійної ситуації та знання сучасних релігієзнавчих концепцій, засвоєнню форм і методів науково-теоретичної діяльності, розвиткові творчого мислення.

Завдання пропонуються у виді творчої роботи (есе), яка має вирізнятися, з одного боку, концептуальним характером, а з іншого, – самобутнім авторським підходом до теми. Передусім, на високу оцінку може претендувати робота, яка містить власний погляд на досліджувану проблему, вирізняється логічністю і переконливістю аргументації, конкретними прикладами з історії культури і філософії, зв'язками із сучасними соціально-культурними реаліями.

Робота має містити план, вступ, у якому подається обґрунтування вибору теми, виклад основної частини (як правило 3-4 розділи), концептуальні висновки і список використаної літератури. Орієнтовний

обсяг ІНДЗ – 1 друкований аркуш (24 сторінки через 2 інтервали або 43 200 знаків).

Орієнтовний перелік тем

1. Гуманістичний потенціал етичного знання.
2. Місце та роль професійної етики в системі етичного знання.
3. Роль етичних чинників у самовизначенні людини.
4. Основні конфесійні засади християнської моралі.
5. Єдність та відмінність понять «честь» та «гідність».
6. Моральний ідеал у структурі свідомості особистості.
7. Філософсько-релігійні концепції безсмертя людини.
8. Ввічливість і тактовність як чесноти людського життя.
9. Формування життєвих установок у підлітковому і юнацькому віці.
10. Толерантність як показник моральної культури особистості.
11. Людське щасті та доля людини.
12. Важливість волі та терпіння для досягнення життєвої мети.
13. Основні чинники людського щастя.
14. Краса і мудрість любові.
15. Моральна цінність феномена дружби.
16. Заздрість – це добро чи зло?
17. Взаємозв'язок обов'язку і відповідальності.
18. Зміст ідеї Добра.
19. Сутність морального зла.
20. Проблема добра і зла в релігії.
21. Дороги добра і зла в житті людини.
22. Основні засади етики ненасильства.
23. Значення голосу сумління у повсякденному житті.
24. Розкаяння як засіб морального очищення.
25. Роль сорому в житті людини.
26. Несправедливість як антипод моральності.
27. Взаєморозуміння – основа гармонії людських стосунків.
28. Поступливість і компроміс у взаємопорозумінні.
29. Самоприниження як ознака моральної інфантильності.
30. Моральні цінності української сім'ї.
31. Любов, взаємоповага і взаємодопомога.
32. Етикет у родинних стосунках.
33. Сила і значення життєвого оптимізму.
34. Життєві цінності сучасної молоді.
35. Особливості відношення моралі та права.
36. Роль релігійних чеснот у моральному вихованні молоді.

37. Заздрість і ревність як перешкоди щастю.
38. Пихатість і брехливість як антиподи моральності.
39. Нахабство і зарозумілість як антиподи моральності.
40. Роль морального фактору у розбудові української держави.
41. Особливості естетичного пізнання дійсності.
42. Зміст категорій «прекрасне» і «піднесене».
43. Чуттєве та раціональне осягнення Краси.
44. Потворне як антипод Прекрасного.
45. Вияв піднесеного, героїчного і низького в мистецтві.
46. Трагічні колізії сучасної епохи та їх відображення в мистецтві.
47. Трагедія як мистецький жанр.
48. Роль комічного в житті людини та суспільства.
49. Форми прояву комічного.
50. Значення почуття гумору в житті.
51. Естетичні аспекти взаємовідношення людини і природи.
52. Естетичний ідеал і дійсність: можливість гармонії.
53. Природа естетичного смаку.
54. Форми прояву естетичного почуття.
55. Місце і роль естетичних оцінок у житті людини.
56. Особливість мистецтва як виду естетичної діяльності.
57. Багатозначність змісту художнього образу.
58. Проблема змісту та форми в мистецтві.
59. Особливості художнього образу.
60. Роль і значення художнього уявлення, натхнення та інтуїції в творчій діяльності.
61. Специфіка наукового і художнього пізнання.
62. Діалектика художньої форми (за О.Ф. Лосевим).
63. Музика як предмет логіки (за О.Ф. Лосевим).
64. Соціальне та природне у творчо-естетичному процесі.
65. Проблема здібностей, таланту і геніальності в художній творчості.
66. Естетичні цінності сучасної молоді.
67. Проблема синтезу епосу, драми і лірики у сучасному мистецтві.
68. Проблема великого синтезу мистецтва і науки.
69. Кінематограф як тип сучасного мистецтва.
70. Проблема класифікації мистецтв у давнину і сьогоденні.
71. Математичні засади мистецької Краси і гармонії.
72. Чи врятує Краса світ?..
73. Як можливий синтез мистецтва і науки?..

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення передбачає виконання ІНДЗ (табл. 3). У цьому випадку підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів);
2. виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів);
3. модульні контрольні роботи (2 по 30 і максимум 60 балів).

Таблиця 3.

Розподіл балів за модулями

Поточний контроль (max=40 балів)		Модульний контроль (max=60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1 (max=30 балів)		Модуль 2	Модуль 3
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	ІНДЗ	МКР I, II – 30 балів
Теми 1 – 13	Теми 14 – 21	10 балів	
15 балів	15 балів		
100			

Таблиця 4.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

8. ЗМІСТ ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ

На іспит виносяться основні питання дисципліни, що нижче наведені, а також можуть пропонуватися типові та комплексні завдання, ситуації, задачі, що потребуватимуть творчо застосувати знання, вміння і навички, засвоєні протягом курсу.

1. Етика – філософська теорія моралі.

2. Предмет і значення етики.
3. Специфіка етичного знання.
4. Проблеми і завдання етики в сучасному світі.
5. Мораль як соціальний феномен.
6. Особливості прояву моралі.
7. Поняття моралі, моральності, аморалізму.
8. «Золоте правило» моральності.
9. Антиномічна основа моралі.
10. Структура моралі.
11. Основні елементи моральної свідомості.
12. Багатоаспектний характер моральних відносин.
13. Особливості моральної діяльності.
14. Взаємозв'язок моралі з іншими сферами буття людини.
15. Поняття про сфери буття людини (тілесну, свідому, соціальну, духовну).
16. Взаємозв'язок моралі та релігії.
17. Взаємозв'язок моралі з мистецтвом і наукою.
18. «Добро» і «зло» як основні етичні поняття.
19. «Добро» – пріоритетна моральна цінність.
20. «Зло», його походження і сутність.
21. Концепції взаємовідношення «добра» і «зла».
22. Форми прояву «псевдодобра».
23. Совість – універсальний регулятор життєдіяльності людини.
24. Імперативний характер совісті, її світоглядний характер.
25. Моральна та психофізіологічна основа сорому.
26. Розкаяння як засіб морального самоочищення.
27. Честь і гідність як відображення цінності та значимості особистості.
28. Взаємообумовленість честі та гідності.
29. Роль самооцінки, самоповаги і самокритики у формуванні честі та гідності.
30. Морально-філософський аспект проблеми життя і смерті.
31. Медичні аспекти життя і смерті.
32. Смысл життя як вища духовна цінність.
33. Різновидність розуміння смислу життя.
34. Необхідність організації життєвого шляху людини.
35. Життєтворчість і доля людини.
36. Щастя – джерело відчуття повноцінності життя.
37. Поняття щастя та його різновиди.
38. Діалектика щастя і нещастя.
39. Можливість досягнення щастя.
40. Етична категорія «обов'язку».
41. Етична категорія «відповідальності».
42. Етична категорія «справедливості».
43. Моральний вибір як необхідна умова самореалізації особистості.
44. Поняття свободи і необхідності в ситуації морального вибору.

45. Сутність морального вибору.
46. Проблема співвідношення цілей і засобів у моральному виборі.
47. Дружба та любов – феномени моральної культури.
48. Тема дружби в історії філософії та культури.
49. Роль дружби в моральному розвитку особистості.
50. Любов як моральна цінність та її різновиди.
51. Естетика як специфічна сфера наукового знання.
52. Естетика в системі наукового знання.
53. Змінювання предмету естетики в процесі розвитку суспільно-історичної практики.
54. Завдання естетики в розвитку духовної культури суспільства.
55. Естетична діяльність і сфери її прояву.
56. Особливості естетичної діяльності.
57. Естетичне начало у сфері трудової діяльності.
58. Природа як об'єкт естетичної діяльності.
59. Естетика людської поведінки та людських стосунків.
60. Сутність і структура естетичної свідомості.
61. Особливості прояву естетичного ідеалу.
62. Взаємозв'язок естетичного почуття, естетичного смаку та естетичної оцінки.
63. Статус основних категорій естетики.
64. «Прекрасне» і «потворне» як категорії естетики.
65. «Трагічне» як категорія і його основні форми.
66. Сутність категорії «комічного».
67. Сутність мистецтва як явища культури.
68. Мистецтво в культурно-історичному просторі.
69. Взаємозв'язок мистецтва з іншими сферами духовного буття людини.
70. Специфіка художнього образу.
71. Особливості художньо-образного усвідомлення.
72. Проблема змісту та форми в мистецтві.
73. Розуміння та сприйняття образної специфіки мистецтва.
74. Основні соціальні функції мистецтва.
75. Творчість як об'єкт естетичного аналізу.